humanist

28-12
Tweewekelijkse uitgave van het
Humanistisch Verbond
1 juli 1973

Vrouwenemancipatie en humanistische actie

Vrouwenemancipatie en

Mensen zijn — een beperkt aantal uitzonderingen daargelaten — , ofwel man dan wel vrouw. Het betreft hier een anatomisch-fysiologische specialisatie van individuen, die klaarblijkelijk dienstbaar is aan de voortplanting van de menselijke soort. Aan het biologisch man- of vrouw-zijn is binnen de talloze samenlevingen, waarover de wetenschap is geïnformeerd, tot dusverre echter steeds een betekenis toegekend, welke uitgaat boven het strikt biologisch gegevene. Op basis van het biologisch „zijn" werd een maatschappelijk „behoren" gebouwd. Man-zijn in biologische zin verplichtte steeds tot deze, vrouw-zijn in dezelfde zin tot gene bestaanswijze. Toegegeven dient, dat in de ene maatschappij het man : vrouw-verschil veel meer werd (wordt) aangezet dan in de andere, doch steeds treffen wij het als een positie- en rolverschil aan. Jongetjes worden opgevoed tot man, meisjes tot vrouw. Wat voor het lid van de ene sexe als normaal (= volgens de norm) geldt, is in geval van het lid van de andere sexe, zo niet laakbaar, dan toch op zijn minst bevreemdend.

Het lijkt, dat de meeste samenlevingen er nagenoeg volledig in slaagden om hun leden te modelleren overeenkomstig de er heersende voorstellingen van behoorlijk man- en vrouw-zijn. Waar zij dat deden, werd voor én mannen én vrouwen hun met hun geslacht geassocieerde bestaanswijze tot een zodanige vanzelfsprekendheid, dat bezinning daarop, laat staan: verzet daartegen, nauwelijks aan de orde kwam. Waar de samenleving echter een sterk dynamisch karakter verkrijgt, is de kans groot, dat de sexedifferentieatie omstreden geraakt. Daarbij zal die sexe, die in de gegeven differentiatie een machtsverhouding ontdekt, waardoor zij wordt geslachtofferd, het genormeerde geslachtsverschil waarschijnlijk het eerst aanvechten. Hoe één en ander ook zij, in de 19e eeuw ontstaat in het (dynamische) Westen onder de vrouwen de militante beweging voor vrouwenemancipatie. Biologisch vrouw-zijn, aldus de aanhang van deze beweging, dwingt tot een bestaanswijze, waarbinnen de ontplooiingsmogelijkheden van het individu aanzienlijk beperkter zijn dan binnen het raam van de mannelijke bestaanswijze. De emancipatiebeweging eist gelijke rechten voor man en vrouw. Zij doet dat, meer gepreciseerd, op o.a. de terreinen van schoolse opleiding, beroepsbeoefening en beroepscarrière, alsmede van het staatsburgerschap (actief en passief kiesrecht). De beweging ontmoet fel verzet, van de zijde van de mannen, maar ook van de eigen vrouwelijke kant. Desalniettemin is haar strijd niet zonder resultaat. Belangrijke barrières met betrekking tot de ontplooiingsmogelijkheden van het vrouwelijk individu worden door haar opgeruimd. Zo wordt met name de toelating van de vrouw aan de universiteit afgedwongen, gaan vrouwen beroepsposities innemen, die eerder als exclusief mannelijk golden, en verkrijgen de vertegenwoordigers van de zwakke kunne — hier eerder, daar later — het kiesrecht.

Het is in de jaren zestig van onze eeuw, dat in het Westen de reeds geruime tijd geluwde strijd voor vrouwenemancipatie weer hoog oplaait. De geestelijke erfgenamen van de 19de en vroeg-20ste eeuwse emancipatrices kunnen met recht vast stellen, dat men nog verre is van de volledige realisering van het doel. Ten bewijze daarvan kan worden gewezen op de ondervertegenwoordiging van het meisje op de middelbare scholen en (nog aanzienlijker) op de universiteiten, op de zeer zwakke vertegenwoordiging van de vrouw in de hoogste beroepsposities, alsmede in de bestuurlijke lichamen van elk niveau. De discrepantie tussen hetgeen de vrouw formeel aan gelijkgerechtigdheid is toegekend en hetgeen zij feitelijk aan gelijkgerechtigdheid heeft verworven is enorm. Dat is een decennium geleden het geval nog, maar het geldt nagenoeg evenzeer op het huidige moment en dit niettegenstaande de hartstochtelijke inzet van de jongste generatie van emancipatrices. Wie of wat staat de realisatie van het reeds een eeuw geleden gestelde doel vooralsnog in de weg?

Er zijn lieden, die zich op het standpunt stellen, dat de vrouwelijke natuur de grond zou vormen van de stagnatie in een emancipatie, welke door de 19de eeuwse emancipatrices werd beoogd. Veel vrouwen zouden een dergelijke emancipatie eigenlijk of zeer uitgesproken niet willen vanwege haar strijdigheid met wat voor de vrouw wezenlijk belangrijk zou zijn krachtens haar aangeboren aard: zorgend-koesterend bezig zijn voor kinderen en een man. In het licht van de onderzoekingen van de moderne ethnologie (in het bijzonder die van Margaret Mead) is dit standpunt wetenschappelijk niet wel vol te houden. Dat het gehuldigd blijft, zegt hoogstwaarschijnlijk vooral iets over hen, die het huldigen. Hun eigen vermeende veiligheid is er ten zeerste mee gebaat. Wanneer echter niet de vrouwelijke natuur, maar iets anders de grond zou zijn van de stagnatie in de emancipatie, welke de 19de eeuwse emancipatrices voor ogen stond, dan rijst wel de vraag, wat dat dan meer gepreciseerd is. Wie kennis neemt van de bewogen schrifturen uit feministische kring, treft niet geheel bij uitzondering een contra-standpunt aan van even mono-causaal karakter. Tegenover de vrouwelijke natuur wordt gesteld het mannelijk machtsstreven of het kapitalistische stelsel. De toetsing van zulke contra-standpunten aan

Hoofdbestuur over Franse atoomproeven

Het voornemen van de Franse regering om atoomproeven in de Stille Oceaan voortgang te doen vinden, deed het Hoofdbestuur onderstaande brief aan de Franse Ambassadeur in Nederland schrijven:

Excellentie,

Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond dringt er, via u, bij uw Regering ten sterkste op aan af te zien van de voorgenomen proeven met nucleaire wapens in de open lucht.

Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond betreurt het, dat uw Regering meent met deze proeven te moeten voortgaan op een moment dat alom in de wereld een gefundeerde ongerustheid over de bedreiging van het natuurlijk leefmilieu toeneemt.

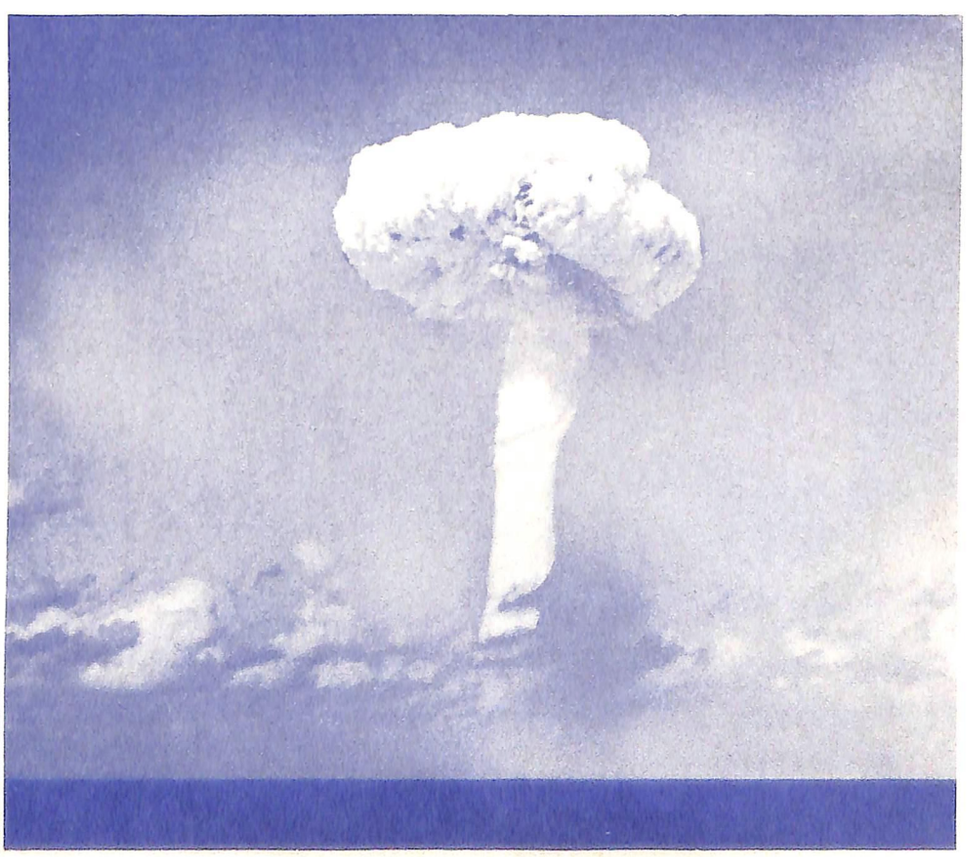

humanistische actie

de werkelijkheid maakt het onwaarschijnlijk, dat zij juist zouden zijn. Wanneer de stagnerende emancipatie niet kan of mag worden herleid tot die ene grond van een aangenomen vrouwelijke natuur, dan mag zij evenmin worden herleid tot slechts één enkele andere oorzaak. Zij moet voortvloeien uit een *complex* van andere oorzaken. In dit verband is eensdeels te denken aan, al of niet verminkt, overgeleverde historische ideeën, anderdeels aan hedendaagse situatieve krachten. Wat die historische ideeën betreft valt op zijn minst te rekenen met een christendom, waarin de man de maat der dingen is, alsook met de opvattingen over de vrouw van invloedrijke 18de, 19de en vroeg-20ste eeuwse invloedrijke denkers (Rousseau, Darwin, Freud e.a.).

Wanneer de invloed van het traditionele christelijke denken met zijn accentuering van een van God gewilde mannelijke autoriteit taant, geven niet-christelijke denkers aan die autoriteit vanuit een wetenschappelijke optiek een nieuwe fundering. Zo is voor Freud en zijn aanhangers de vrouw in wezen een gecastreerde, dus verminkte man. Het is in deze, ondanks de gelding van liberalisme en socialisme, patriarchaal of androcentrisch gebleven wereld, dat mannen en vrouwen worden opgevoed tot mensen. Is het een wonder, dat zij erin worden opgevoed tot ook en vooral mannen en vrouwen? Is het een wonder, dat, waar zij tot verzet geraken tegen die modellering, het verzet keer op keer na korter of langer duur wordt opgegeven? Niet alleen hebben zij in de lange jaren van hun grootste ontvankelijkheid (de kleuter- en kindertijd) onder subtiele en niet-subtiele druk van hun opvoedende omgeving mannelijke, resp. vrouwelijke waarden en normen verinnerlijkt. Zij krijgen daarbij als volwassenen te maken met een inrichting van de maatschappij, die het praktisch bijzonder moeilijk doet zijn, geheel uit de eigen sexerol te vallen, althans duurzaam. Ter verduidelijking van het laatste: deze onze maatschappij verschaft de vrouw ruimte, een academische of hogere beroepsopleiding te volgen en in het beroepsleven succesvol te concurreren met de man. Onze samenleving verschaft aan de vrouw die ruimte, doch echter in het algemeen alleen dan, wanneer zij afstand doet van het voor haar doorgaans aanlokkelijke huwelijk!

Een humanisme kan, wil het zichzelf waar maken, niet terzijde staan, waar het gaat om de verwerkelijking van de vrouwenemancipatie als een streven naar losmaking van de ontplooiingsmogelijkheden van het individu van zijn (toevallige) sexebepaaldheid. Als een humanisme zich een oordeel mag of moet aanmatigen over allerlei vormen van onrecht thuis, bij de buren, in eigen woonplaats en over de grenzen, dan dient zijn oordeel over de aldus bedoelde vrouwenemancipatie een hoge, zeer dringende prioriteit worden gegeven.

Dat oordeel kan niet anders luiden dan dat die emancipatie zonder enige restrictie nodig is en dat alle mogelijke doeltreffende actie genomen dient te worden om haar te realiseren. Meer gepreciseerd zal dan actie nodig zijn, gericht op mentaliteitsverandering van mannen zowel als vrouwen, maar ook gericht op wijziging van maatschappelijke structuren. Het humanisme loopt bij deze opstelling wel een gevaarlijk risico, namelijk, de eigen aanhang, een kwalitatief belangrijk deel van de vrouwenbeweging, eventueel zelfs die eigen aanhang, benevens bedoeld deel van de vrouwenbeweging van zich te vervreemden. Immers, de eigen aanhang, waaronder het behoudzuchtige sexevooroordeel beslist niet geringer zal zijn dan onder andere volksdelen, zal ietwat radicale werkelijke actie op het punt in kwestie gemakkelijk als revolutionair geweld gaan voorkomen. Anderzijds zal een radicaal maatschappijcritisch feminisme — dit feminisme is principieel marxistisch of neomarxistisch — het „burgerlijke" humanisme, dat zich ook maatschappijcritisch opstelt, doodverven als onwaarachtig bondgenoot. Gaf het humanisme zich er niettemin maar wat meer dan tot dusverre rekenschap van, dat de daadwerkelijke bevordering van de vrouwen-, tevens mannenemancipatie één van zijn hoogste prioriteiten dient te zijn. De consequentie daarvan behoeft beslist niet te zijn een keuze voor de maatschappelijke omwenteling in de marxistische zin. Ook onder instandhouding van het hier te lande geldende politieke en economische systeem moet het mogelijk zijn, vrouwen én mannen aanzienlijk te bevrijden van historische sexeballast.

Het verdient ernstige overweging, binnen het HV zo snel als practisch mogelijk op zowel landelijk als plaatselijk niveau intensief aan het werk te gaan voor een voltooiing van een vrouwenemancipatie, die tevens mannenemancipatie zal zijn. Door een HV dat niet alleen aan eigen leden een stukje geborgenheid wil bieden, maar tevens de maatschappij zoekt te humaniseren, kan bedoeld werk slechts worden gedaan in nauwe coöperatie met alle andere zich voor de emancipatie inzettende organisaties en groepen: vrouwenverenigingen van kerken en politieke partijen, Dolle Mina's, etcetera

Afgezien van het mogelijk emancipatorisch effect van de onderneming binnen de ruimere samenleving, zou zij op de deelnemenindividuen verrassend bevrijdend kunnen inwerken.

Prof. Dr. G.A. Kooy

Hoofdbestuur over vrijheidsberoving Russische schrijver

Naar aanleiding van de oproep in de Westerse pers van de voorzitter van het Russische Comité voor de rechten van de mens, Nobelprijswinnaar Sacharov, schreef het HB als volgt aan de Russische Ambassadeur in Den Haag:

Excellentie,

Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft met verontwaardiging kennis genomen van het feit dat de schrijver en historicus A. Amalrik na het verstrijken van zijn straftijd niet op vrije voeten is gesteld.

Het is diep bezorgd over de onderdrukking van de vrije meningsuiting in uw land die nu opnieuw blijkt, nadat Amalrik eerst al op grond van zijn publikaties tot gevangenisstraf werd veroordeeld.

Het Hoofdbestuur betuigt zijn warme instemming met de oproep van Sacharov c.s. en dringt er bij uw regering op aan Amalrik thans onmiddellijk in vrijheid te stellen.

NAAR EEN MENTALITEITSVERANDERING (II)

Samen overleven

V. Ons politiek systeem

Wij pretenderen een democratisch bestuurssysteem te hebben.

Wij menen ernstig, dat in Nederland de democratie gewaarborgd is met het kiessysteem, waarbij de kiezer met het geven van zijn stem voor tenminste 4 jaren aan zijn volksvertegenwoordiging blanco mandaat heeft gegeven.

Wij baseren dit op de gedachte, dat deze volksvertegenwoordiging inderdaad de macht heeft (en wil uitoefenen) om de belangen van de kiezers te bevorderen.

Wij beseffen echter nauwelijks, dat de volksvertegenwoordiging door het zichzelf aangeprate gebrek aan deskundigheid niet meer is dan de speelbal van de deskundigen van talrijke machtige (want kapitaalkrachtige) belangengroepen.

Wij realiseren ons nauwelijks dat vele rijksdiensten door de concentratie, machten vertegenwoordigen (Rijks Waterstaat, PTT, NS, Leger, Luchtmacht, Marine), die steeds meer belangen gemeen hebben en krijgen met de andere economische machtsconcentraties.

Eisenhower waarschuwde reeds tegen de macht van het militair-industrieel complex.

Als we naar de resultaten kijken van de activiteiten van onze volksvertegenwoordiging, dan kunnen we ondanks de woordenstromen die het tegengestelde doet denken, vaststellen dat de onder hoofdstuk **IV. Ons economisch stelsel** omschreven principes in zeer grote mate tot richtsnoer hebben gediend.

En daarmede is in feite het initiatief op het gebied van de wezenlijke maatschappijproblemen door de volksvertegenwoordiging uit handen gegeven. En wij kiezers zijn het hiermede geheel eens.

Of in zo'n situatie sprake is van democratie, hangt sterk af van de begripsinhoud van het woord „democratie".

Indien op dit terrein sprake zou moeten zijn van een mentaliteitsverandering, zullen we pijnlijk nauwkeurig moeten nagaan welke doelen met het huidig politiek systeem het meest gediend zijn.

We zullen moeten nagaan of tussen die doelen en het systeem geen sterke verwantschap bestaat.

We zullen moeten nagaan of die doelen nog steeds nastrevenswaardig zijn in het kader van het overleven van de mensheid.

Na het vaststellen van onze nieuwe doelen zullen we moeten nagaan met welk politiek systeem deze het best te realiseren zijn.

Zware en diep ingrijpende maatregelen kunnen niet genomen worden zonder de instemming van het gehele volk.

„Inspraak" en „democratisering" zijn begrippen die wezenlijke inhouden moeten krijgen, welke voor het volk verstaanbaar, hanteerbaar en acceptabel moeten zijn.

Het is duidelijk dat de gevestigde belangen daar grote moeite mee zullen hebben. Afstand doen van voorrechten en privileges is niet gemakkelijk.

Revolutionair geweld voor het afdwingen van een levensnoodzakelijke vernieuwing wordt heel gemakkelijk verworpen. Structureel geweld om een steriel status quo te handhaven, die naar een doodlopend slop leidt, wordt des te gemakkelijker geaccepteerd.

Indien we overleven willen (en daar gaat het om) dan zal een mentaliteitsverandering ten aanzien van ons politiek denken noodzakelijk zijn.

Willen we dat? Of niet?

To be or not to be! That's the question.

VI. Onze cultuurwaarden

Wat verstaan we onder cultuur?

Literatuur, muziek, beeldende kunsten?

Mes en vork, WC, stoplicht, harttransplantatie, napalm, kernbom; is dat ook cultuur?

Onze maatschappij bestaat uit bevolkingslagen met duidelijk tegengestelde belangen.

Hoe waarderen deze bevolkingslagen „onze cultuurwaarden".

Zijn er cultuurwaarden, die essentieel zijn voor alle 13 miljoen Nederlanders? Zo ja, welke zijn die?

En wat doen we met de andere cultuurwaarden?

Om maar wat te noemen. De studie van een arts kost velen tientallen malen meer dan de *f* 1000,— collegegeld. Deze soort studie wordt dus bij lange na niet gefinancierd door de bevolkingslaag waaruit de meeste studenten gerekruteerd worden. Deze studie wordt mogelijk gemaakt door de belastingen (direct en indirect) die opgebracht worden door het gehele volk. En iedereen die het weten en beseffen wil, weet dat de bulk van deze belastinggelden wordt opgebracht door de bevolkingslagen met de laagste en lagere inkomens. En iedereen weet ook dat uit deze bevolkingslagen maar heel weinig studenten komen.

De exorbitante honoraria worden gerechtvaardigd met de langere studie en de gemaakte studiekosten.

Het is duidelijk dat hier sprake is van een steeds meer onacceptabele discrepantie tussen kosten en opbrengsten.

Kernpunt hierbij is de vraag of het individueel belang primair gesteld moet worden ten opzichte van het gemeenschapsbelang.

We moeten ons afvragen of het niet een kwestie van macht is om iets gekwalificeerd

(Foto: Dolf Toussaint gkf)

te krijgen als van essentieel belang voor het volk.

Welnu, indien wij willen overleven, wie zijn die „wij". De nu spraakmakende gemeente, behorende tot de dominerende bevolkingslaag, die zal bepalen wat wel en niet essentieel is met betrekking tot onze cultuurwaarden? Of ook de „Gert en Hermien" fans.

Een mentaliteitsverandering op dit terrein zal zeer zeker veel pijn veroorzaken. Democratisering van de cultuur.

Kan dat? En willen we dat?

Of is cultuur exclusief?

Indien ja, is zo'n opvatting dan niet arrogant?

VII. Wij afzonderlijk als individuen

Waar staan we en wat moeten we met de genoemde problemen?

Is er in onze maatschappij werkelijk plaats voor een individu?

Wij denken allemaal van ja, menen het ook werkelijk oprecht en zijn gelukkig in deze wetenschap.

Wij menen dit zo oprecht, dat we denken dat ons systeem het enig juiste systeem is voor de gehele mensheid. Wij zijn voor het handhaven daarvan bereid de grootst denkbare risico's te nemen (kernwapens).

Indien er sprake moet zijn van een mentaliteitsverandering om te kunnen overleven, dan is het duidelijk dat het in laatste instantie gaat om mentaliteitsveranderingen die tot stand moeten komen bij de individuen afzonderlijk.

In de Inleiding stelden we:
teveel mensen die teveel willen consumeren
en
prestaties, winst, groei, expansie.

Overleven betekent in het individuele vlak uiteraard niet dat je door zelf-eliminatie een positieve bijdrage moet leveren aan het probleem „teveel mensen". Maar bij onze voortplanting hebben we wel degelijk een individuele verantwoordelijkheid. En ook bij teveel consumeren, prestatiedrang, winstbejag, groei en expansiezucht.

Hoe brengen we nu in het individuele vlak een mentaliteitsverandering tot stand.

Sommigen zeggen: „verbeter de wereld begin bij je zelf". Inderdaad.

Ik vrees echter dat ook in deze „de geest erg willig is, maar het vlees zeer zwak".

Een steuntje in de rug van pressiegroepen als het NVV en NKV wil wel eens stimulerend werken.

Ondanks de juistheid van „verbeter de wereld en begin bij je zelf" zal het voor ieder weldenkend mens duidelijk zijn, dat de stelregel „eendracht maakt macht" een zeer effectief uitgangspunt is om iets wezenlijks in de maatschappij veranderd te krijgen. Ook al omdat onze democratische maatschappij toch wel gevoelig is voor de getalssterkte van een of andere beweging.

Een wezenlijke mentaliteitsverandering zal dan ook moeten resulteren in een politieke keuze.

We zullen dus de parlementaire en buiten-parlementaire groepen moeten bekijken op hun werkelijke doelstellingen in verband met de ecologische crisis en het overleven van de mens.

Indien we als individu in zo'n groep mede richting kunnen geven aan de doelstellingen, zullen we dat moeten doen.

Een lange en moeilijke weg ligt voor ons.

Wat u ook kiest, meegaan op de weg van de bestrijding van de ecologische crisis en naar het overleven van de mensheid of gemakzuchtig aan de kant staan onder het motto „na ons de zondvloed"; in beide gevallen zult u het moeilijk hebben.

In het ene geval omdat u zichzelf beperkingen hebt opgelegd. U hebt dan in elk geval het voordeel dat u zelf bepaalt onder welke omstandigheden. In het andere geval omdat „de wal het schip keert". Het blinde toeval slaat dan toe in de vorm van een milieuvergiftiging of een economische crisis. Uw vertrouwen op de sociale voorzieningen zal dan blijken een volkomen misplaatst vertrouwen te zijn geweest.

B. J. Ong

HUMANISTISCH RAADSWERK (II)

't Is gewoon Humanisme

Geestelijke verzorging is een speciale „dienst" geworden. Maar in z'n kern blijft het een der functies van humanisme als totaal:

a. Ieder maakt z'n leven zelf. Je kunt een ander daarin hoogstens bij-staan.
b. Hierin gaat het om een samenleving, waarin deze vrijheid voor ieder is.

Met deze dingen heb je ook te maken in je eigen huis en op je werk. En in je afdelingsbestuur.

Telkens als het gaat om persoonlijke ontmoediging of om het (her)vinden van je eigen keus, is „geestelijke verzorging" aan de orde. Beter gezegd: het persoonlijk moment.

Een volgend ogenblik ben je alweer bezig, dit met de maatschappij te confronteren, iets te organiseren of je met elkaar te trainen, te vormen.

't Is steeds één gebeuren: In „vorming" of „maatschappelijke confrontatie" is de persoonlijke factor aanwezig; en omgekeerd, in persoonlijke zorg werken ook die andere factoren.

Anders is het geen humanisme meer.

Net als bestuurswerk

Je moet wel besturen, maar dat is geen doel in zichzelf. 't Gaat om humanisme, om een menselijker leven in de stad of regio. Niet los te maken van milieuzorg en wereldpolitiek. En evenmin los van ieders individuele situatie.

„Geestelijke verzorging" is een functie van iedereen, van de afdeling in haar geheel, dus ook van het bestuur. Alleen al in de vraag hoe en waarom je bestuurslid bent.

Tegelijk zijn er mensen nodig, die zich in het persoonlijk aspect, met al z'n speciale diensten, in 't bijzonder verdiepen. Ook landelijk, voor uitkijk en informatie.

Die landelijke post wordt, door gebrek aan geld, steeds zwakker bemand. Zodoende komt de zorg voor de praktijk steeds duidelijker te liggen bij de plaatselijke gemeenschap zelf.

Een plaatselijke gemeenschap is niet bevoegd, een „geestelijke raadsman" te benoemen. Dat gebeurt door het landelijk bestuur, en die titel wordt steeds meer voor beroepskrachten gebruikt.

Voor het plaatselijke vrijwilligerswerk heeft dit één groot voordeel: We komen van die zware titels af. We spreken liever van een „Werkgroep persoonlijke contacten" – dat is van ons allemaal en daar kun je gewoon deelnemer van zijn. En doen wat jou 't meeste ligt: ziekenbezoek, beraad in problemen, een ontmoetingsgroep leiden.

We kunnen advies vragen bij vakmensen, bij maatschappelijke werkers in onze woonplaats, bij onze beroeps-raadslieden. Maar 't eigenlijke werk bouwen we zelf op, in overleg met de werkgroep en het bestuur.

Ook in overleg met de mensen thuis en op je werk. Als 't daar los van zou staan, zijn we alweer vervreemd, schijn-humaan.

Kun je er doorheen kijken

Door de organisatie, bedoel ik. Zodat je de huiskamers en de milieustrijd erin léven ziet?

In die geest willen we het stuk organisatie herbouwen, dat nodig is voor geestelijke verzorging in de humanistische aanpak als geheel.

Dat betekent:

a. Plaatselijke werkgroepen voor „Humanistisch raadswerk" of „Persoonlijke contacten". Als één der functies van het bestuur. Je hoeft niet op „Utrecht" te wachten. Behalve als je een „geestelijk raadsman" benoemen wilt.
b. Regionale werkbesprekingen, net als vroeger, over de speciale kanten van dit werk. Meer dan vroeger: in samenwerking met de afdelingsbesturen, met de plaatselijke toestanden, met het humanistisch perspectief in z'n geheel.
c. Landelijke begeleiding. Minder regelend, meer adviserend. Allang gebeurt er veel meer dan ik weet, in de plaatselijke gv. Aan uitvaartwerk, persoonlijke hulp, groepscommunicatie.

Wilt u aan uw bestuur eens een overzichtje sturen van uw werk, bv per kwartaal, en dit dan ook met uw bestuur bespreken. En dan graag ook een doorslag aan mij: Zodat we weer een landelijk overzicht krijgen en van elkaar kunnen horen en leren.

Van mijn kant zijn nieuwe handleidingen in de maak, afgestemd op de veranderingen sedert ca 1970.

Ze zullen kort en flexibel zijn. Steeds opnieuw af te stemmen op de situaties van de mensen zelf, in de processen waarin we betrokken zijn.

Paul Kruyswijk

Hoofdbestuur

De zomer en de vakanties maken zich voelbaar. Een lid van dit hoofdbestuur is al weg met vakantie, en weldra zal de uittocht beginnen die alle vergaderen (gelukkig) een poos zinloos maakt. Op 22 juni gaan we na of het nodig is op 6 juli bij elkaar te komen; anders wordt het 17 augustus.

Het is opvallend dat men meestal vroeg in augustus terug is. Dat zal wel verband houden met de schoolvakanties. De op 17 augustus volgende vergaderingen zijn: 31 augustus, 7 september en 21 september.

Op de vergadering van 8 juni werd alweer een verklaring voorgesteld. Ditmaal ging die over Amalrik, de Russische schrijver en historicus. Amalrik wordt, nadat zijn straftijd om is, nog steeds vastgehouden. Het ontwerp-Fiege werd na enige discussie het ontwerp Fiege-Vogel, en tenslotte Fiege-Vogel-Rood. Vogel werd als eindredakteur aangewezen voor deze verklaring die naar de Ambassadeur van de Sowjet Unie zal gaan en aan de pers wordt medegedeeld. De Sowjet geleerde Sacharow schijnt in de Times opgeroepen te hebben tot protesterend schrijven hierover naar een hoge instantie in Moskou. De direkteur wil nagaan hoe het precies zit en zal ook naar dat adres schrijven.

Wij hebben nog al wat zieken. Polet is weer niet goed. Hij, onze oud-organisatiesecretaris, is opnieuw in het ziekenhuis opgenomen. Raadsman De Jong bij de Inrichtingen van Justitie kreeg een ernstig auto-ongeluk. Wij wensen beiden beterschap.

Een groot onderwerp voor 8 juni was na te gaan wat er moet gebeuren om de congresbesluiten uit te voeren. Sommige besluiten waren een soort aanmoediging om door te gaan op de ingeslagen weg (contact houden met de gemeenschappen bijvoorbeeld) of om niet bang te zijn (b.v. voor het woordje politiek). Andere besluiten daarentegen vereisen maatregelen. Hiertoe behoort het consulteren van de gemeenschappen (en ook de stichtingen) over de begroting 1974. In het presidium werd een voorstelletje geformuleerd dat op 22 juni aan de orde komt.

Ook de uitbreiding van de redaktie voor de Humanist vergt aandacht, doch eerst die van de taakgroep publiciteit (de werkgroep die de beleidsvoorbereiding doet inzake de publiciteit). Dan zijn er de aangenomen wijzigingen in de statuten, die ter koninklijke goedkeuring moeten worden opgezonden naar het Ministerie van Justitie. Dit is voornamelijk een administratief karwei, maar wel tijdrovend.

Tenslotte krijgt de Verbondsraad het een en ander te doen. Ten eerste moet die zijn eigen samenstelling en functioneren verder bekijken, en voorts nagaan — verzoek Breda — of de verkiezingsprocedure voor het hoofdbestuur wel optimaal is. Dit is allemaal voor 30/9 als de Raad bij elkaar komt.

We hadden hoofdraadsman Uitenbogaard in ons midden om te spreken over gewetensbezwaren inzake militaire dienst. Het is duidelijk dat de wet die de

HB

erkenning regelt bijgesteld moet worden. Hierover moeten we alsnog iets opnemen in het Humanistisch Perspectief (het stuk dat ons streven concreter weergeeft dan de beginselverklaring dat kan doen). In september gaan we verder met dit onderwerp, opnieuw met Uitenbogaard erbij, en met een tekst van hem voor het Perspectief voor ogen. Daarna wellicht ook stappen bij de Minister.

Opnieuw waren onze stichtingen HSGV en CHV aan de orde. Ik weet niet of ik het hier altijd trouw gemeld heb, maar over deze stichtingen gaat het nog al eens de laatste tijd. Die letters betekenen Humanistische stichting voor Geestelijke Volksgezondheid (HSGV)

Dr. A. J. Wichers
Alg.-sekretaris

en Centrum voor Humanistische Vorming (CHV). Hier vallen héél belangrijke delen van ons werk onder: de geestelijke verzorging én de vorming. Ik kan alle ontwikkelingen van de laatste tijd nu niet herhalen. Maar die zijn te vangen onder trefwoorden als: inkrimping, samensmelting, afsplitsing en toevoeging (met hoofdaccent op de afname in omvang). Het probleem dat zich voordoet heb ik hier al eens gesteld: worden die beide stichtingen één, of niet, of gaan we zelfs nog verder en heffen we ze op?

Aan de ene kant staat dat het hoofdbestuur lang niet alles zelf kan doen. Doch aan de andere kant staat dat als er stichtingen zijn die, hoewel minimale budgetten hanterend, zich nog al zelfstandig op kunnen stellen, er weer nieuw werk ontstaat. Is bovendien de coördinatie van de stafwerkzaamheden pover, hetgeen waarschijnlijk zo is, welke kant moet je dan uit? Geen wonder dat door sommigen gepleit blijft worden voor de brede inschakeling van deskundigen en voor de spreiding van verantwoordelijkheid, en door anderen voor minder formele constructies of zelfs voor concentratie zonder meer. We zijn er nog niet uit. Maar dat komt nog wel. Het onderwerp staat voor 6 juli weer op de agenda als er dan tenminste vergaderd wordt.

De schrijver van dit stukje zal er op 6 juli in elk geval niet zijn. Waarschijnlijk ga ik enkele nummers van de Humanist missen met deze rubriek. De Redactie moet zich dan maar zien te redden. U behoeft niet meteen te zeggen dat hier een mentaliteit spreekt. Ik ga steeds minder van dikke woorden houden, terwijl ik toch poog een feitelijke toestand weer te geven.

Driebergen 15 juni 1973

humanist

Verantwoordelijk voor de inhoud:
Hoofdbestuur H.V.
Eindredakteur: Direkteur H.V.
Lay-out: Lumax Utrecht
Druk: Lumax Utrecht
Redaktie-adres:
Humanistisch Verbond
Oudegracht 152 Utrecht
Tel.: 030 - 31 81 45

R&TV

Radio-uitzendingen: (Hilversum I om 9.45 uur)

1: Invuloefening in humanisme XV: mr. dr. H. J. Roethof
8: Coornhert (Liga): dr. H. Bonger
15: 1870—1970: prof. dr. G. Stuiveling
22: Afhankelijk gedrag: interview met dr. E. Cassee
29: Humanistisch perspectief: P. Spigt

in dit nummer:

Vrouwenemancipatie en humanistische actie
pag. 2

Naar een mentaliteitsverandering (2)
pag. 4

Humanistisch raadswerk
pag. 5

Hoofdbestuur
pag. 6

Ingezonden brieven
pag. 7

INGEZONDEN BRIEVEN

De dood van een volwassene

„Ik zou het wel prettig vinden, dat je dat niet weer doet," aldus mijn man, die zijn vrouw een grote mate van zelfbeschikking toestaat. Ik was vanaf de tandarts, waar ik mijn prothese voor reparatie had afgegeven, te voet naar huis gekomen..... waarom eigenlijk? Ach, om eens te zien, hoe men reageert op de confrontatie met het ouder worden, de afbraak..... om eens te zien, ook, hoe ik mezelf daaronder zou houden... helaas, de wereld is zo vol mensen, dat niemand mij, tandeloze, opmerkte..... Toch ben ik door dit kleine experiment zelf beter vastgespijkerd op de werkelijkheid van mijn aftakeling.
En als direct gevolg daarvan dwalen mijn gedachten nu vaker af naar het feit, dat er eens een definitief en algeheel einde zal komen aan de aftakeling en zelfs het bestaan van mijn persoontje.

Als bestuurslid van de Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie heb je allicht meermalen stilgestaan bij de mogelijkheid dat je zelf zult gaan behoren tot degenen die menen recht te hebben op een milde dood uit handen van hun behandelende arts. Je weet de voorwaarden daartoe wel zowat: Getroffen zijn door een ongeneselijke ziekte - een ondraaglijk geestelijk of lichamelijk lijden doormaken - en in de laatste fase, het stervensproces, verkeren.

Je weet dat er mensen zijn in wier ogen geen ziekte ongeneselijk is; maar voor het wonder is in jouw wereldbeschouwing geen plaats.

Je weet dat er artsen zijn die zeggen dat geen lijden ondraaglijk behoeft te zijn bij de huidige stand van de wetenschap; maar je weet ook dat een groot percentage van de ongeneselijk zieken nog altijd creperen onder mensonwaardige omstandigheden.

Je weet dat onder het stervensproces wordt verstaan het uitvallen van lichamelijke functies; maar je weet ook dat tal van bejaarden, enkel maar incontinent, doorgelegen, of met gebroken botten hun nachtzuster toefluisteren: „Zuster, kan er geen einde aan worden gemaakt?" Helaas, zij zijn nog niet stervende en een einde wordt hun niet gegund.

Om al die redenen pleit je dan toch maar voor het aanschaffen van een levenstestament, een vrijwillige euthanasieverklaring.

Je weet dat er artsen zijn, en zelfs heel wat, die toegeven euthanasie te hebben toegepast.

Maar je weet dat er ook zijn die er op grond van gewetensbezwaren nooit toe zullen overgaan. En het is dan een opluchting, te horen, dat de tegenwoordige opvattingen over de verhouding arts/patiënt (zijnde die van twee contracterende partijen, die bij in gebreke blijven van één daarvan uiteen mogen gaan) je toestaat een andere arts te vragen als je eigen arts je in je uiterste nood in de steek laat.

Je hebt de mogelijkheid overwogen dat je in een durend coma zult geraken, of in een beademingsapparaat zult komen te liggen en daardoor een bed of een apparaat in beslag zult nemen, die beter voor iemand met meer levenskansen gebruikt kunnen worden. En je wilt laten weten dat je dat niet begeert.

En al deze en dergelijke overwegingen hebben je doen besluiten een levenstestament, een vrijwillige euthanasieverklaring op te stellen en bij je te dragen. En sinds de bovengenoemde vereniging dergelijke levenstestamenten kant en klaar beschikbaar heeft gesteld, vertel je dat zo hier en daar wel eens. Je vertelt dat een dergelijke vrijwillige euthanasieverklaring aan de leden van de Vereniging (Postbus 35 Steenwijk) wordt toegezonden om door hen te worden ingevuld. Dat zij daar zelf allerlei bizondere bepalingen aan kunnen toevoegen. Dat die verklaring door de Vereniging wordt geregistreerd, en in vijfvoud wordt gefotokopieerd. Dat de Vereniging een van die fotokopieën in depot houdt, zodat je omgeving ten alle tijde daarnaar kan verwijzen ingeval je zelf niet meer over je geestelijke vermogens zou kunnen beschikken.

Op het eeuwig opduikende argument dat er misbruik van een levenstestament kan worden gemaakt, antwoord je met eindeloos geduld dat de misdaad zich overal nestelt, dus waarom niet hier? Dat bij de door de Vereniging nagestreefde wettelijke regeling van vrijwillige euthanasie alle mogelijke waarborgen moeten worden ingebouwd. En dat we zolang het nog niet zo ver is, de grootst mogelijke nadruk moeten blijven leggen op de vrijwilligheid waarmee wordt overgegaan tot het ondertekenen van een levenstestament.

Je hebt de herinnering aan je arme moeder, die je tot haar dood hebt verpleegd. Die telkens zei: „Ik sterf, roep de dokter." Je weet nu wat haar dat stervensgevoel moet hebben gegeven, want je ondergaat het nu zelf. Je vraagt je af wanneer je geestelijk zo ver afgetakeld zult zijn dat ook je omgeving het merkt.

Je herinnert je, dat Dr. Polak in een programma van het verbond heeft gepleit voor de mogelijkheid van vrijwillige euthanasie voor mensen onderhevig aan wat ik dan maar noem een aftakelingsproces. Je vraagt je af: wanneer zal ik daaronder vallen? Zolang je man leeft hoop je het terwille van hem nog wat te kunnen volhouden. Maar hoe lang zul je dat kunnen? En hoelang zal hij je kunnen opvangen? En daarna..... Mannen sterven vroeger dan vrouwen..... Zul je dan in een

vervolg op pagina 8

Humanisme en Quakerisme

Met veel genoegen heb ik kennis genomen van de reacties op mijn artikel in Humanist van 1 mei j.l.

Ik zou de inzenders er op willen wijzen, dat ik, sprekend over quaker-opvattingen, het woord „God" tussen aanhalingstekens heb gezet. Zij zijn niet zo bijbels en spreken niet gaarne in de trant van predikers. Het is meer gebruikelijk te spreken van „leiding" of van Geest (waarmee dan nog vaak onze menselijke geest als „stekje" mede in aanmerking wordt genomen). Zelf gebruik ik deze woorden zelden, en mijn eigen gevoel van „leiding" is niet op het christendom gegrond, maar op het feit dat ik gedurende 15 jaar een studie heb gemaakt van het Toeval. Deze nauwkeurige observatie van het gebeuren in mijn eigen leven heeft mij tot de overtuiging gebracht, dat er een Leiding bestaat. Ik noem die niet God, want ik zie die niet als een persoon. Wie als ontwikkeld mens nota neemt van publicaties op het gebied van de parapsychologie b.v. (lees Prof. Ten Haeff) moet wel tot de gevolgtrekking komen, dat er meer is dan wij natuurwetenschappelijk kunnen nagaan.

Een wetenschappelijk werk van Arthur Koestler, getiteld „De wortels van het Toeval" kwam mij eerst onlangs in handen. Hierin gaat hij op een breed gebied na, wat de wetenschap, gevonden heeft. Iedere tak van wetenschap — ook bv. op het gebied van de kernphysica — vindt tenslotte een beginsel dat onverklaarbaar blijft, en velen noemen dat een „Extra". Dat beginsel grijpt soms in, en dan noemt men dat „toeval". Koestler vraagt: „Is toeval werkelijk toeval?". Ik beweer: er is geen toeval, geen toeval in de zin van een zinloos, „toevallig" gebeuren. Nadat ik een jaar of tien notities had gemaakt, vond ik op een merkwaardig „toevallige" wijze het boekje van Wilhelm von Scholz „De rol van toeval en noodlot in ons Leven". Daarmee werd mijn materiaal met eenmaal verveelvoudigd. In dat boekje staan feiten vermeld die ik nooit geloofd zou hebben, als ik niet dergelijke dingen had beleefd.

Ik vertel deze dingen om iets van mijn eigen „geloof" te laten zien. Bij wie moet men zich dan aansluiten? Ik meende, de quakers. Dat ik als lid van het Genootschap der Vrienden enige maanden geleden heb bedankt, en mij bij de Humanisten heb aangesloten, doet aan mijn overtuigingen niets af.

Mevr. Asser mag dit Christelijke Aanmatiging noemen. Ik vind het meer aanmatigend als iemand een zo wereldberoerende zaak als het 2000 jaar oude christendom overboord gooit zonder te erkennen hoezeer men er zelf door gevormd werd. Men zou dat Humanistische Aanmatiging kunnen noemen.

Het is ongetwijfeld waar, dat ook de evangelische opvattingen niet uit de lucht zijn komen vallen (zomeer door God geïnspireerd). Maar wij allen hebben onze morele beginselen niet rechtstreeks uit de oudheid, maar van of via het christendom gekregen. Het zou mij te ver voeren, op alle punten in te gaan. Wel wil ik de heer Hol doen opmerken, dat ik geen fusie met de Quakers heb voorgesteld, maar samenwerking. Hoe en op welk terrein en wanneer, is een zaak van overleg.

G.L. Janssen Perio Den Haag

verpleeghuis terecht moeten komen?

De ellende daarvan ken ik te zeer. Die wil ik niet ondergaan.

Ik zou er tijdig „tussenuit willen knijpen" voor het te laat is.

Maar hoe?

Vier jaar geleden ben ik gaan pleiten voor de oprichting van decisoria, waar men de dood zou kunnen komen ondergaan als bewuste volwassene, die weet wat hij opgeeft aan mogelijkheden; die weet van tekort en schuld; maar die ook weet heeft van vertrouwen dat anderen zullen overnemen wat hij moest neerleggen.

Ik weet dat ik zal moeten horen dat ik verplegenden dan de kans ontneem op mijn persoon de les van barmhartigheid te leren. Maar vierkant gezegd: Ik pas er voor als lesmateriaal te fungeren. Trouwens negen maanden na de publiciteit om het rapport van Rome is in ons land een scherpe daling van het aantal geboorten geconstateerd. Wie zullen straks al die al maar doorlevende bejaarden moeten verplegen?

Wie zal dat mij moeten doen als ik de hoge leeftijd, in onze familie gebruikelijk, zal moeten bereiken?

Ik ben dankbaar, dat het Verbond aandacht aan het probleem van de vrijwillige euthanasie zal gaan besteden. Het is er de hoogste tijd voor.

C. A. Wertheim-Elink Schuurman
Dordrecht

Fietsers worden gediscrimineerd

In Groot IJsselmonde van 2 mei 1973 was onderstaand artikeltje te lezen. „In Arnhem vergeet men dat er fietsers zijn. Bij de nieuwe Koningspleinbrug die in Arnhem over de Rijn wordt gebouwd, zullen geen speciale voorzieningen voor fietsers worden getroffen. De provincie heeft laten weten dat dit niet mogelijk is omdat deze voorzieningen een bedrag van 2,5 miljoen gulden extra zouden vragen".

Degenen, die niet dagelijks via de diverse communicatiemedia de publicaties volgen over de onvoorstelbare verspillingen die regelmatig door overheden worden begaan, denken wellicht dat deze zuinigheid van de provincie Gelderland voortkomt uit een bij overheden gebruikelijk streven geen al te grote aanslag te plegen op de krappe overheidsgelden. Wie echter weet, dat de opening van de Eemshaven een ½ miljoen gulden zal gaan kosten en dat dit „feestje" dient om de aantasting van het milieu ten gevolge van het aantrekken van chemische en petrochemische fabrieken in dit gebied te „vieren", moet wel constateren, dat zuinigheid niet gebruikelijk is bij overheden en dat logica bij het besteden van overheidsgelden ook zelden een rol speelt. Anders zou men toch wel op het idee komen, dat je beter 2½ miljoen voor verbetering van het leefklimaat kunt uitgeven dan een ½ miljoen voor aantasting van het leefklimaat.

Een nog sterker staaltje van verspilling is het bedrag van *f* 47,5 miljoen dat zonder slag of stoot door de overheid ter beschikking wordt gesteld voor de verbreding van de Dordtse Kil om de Shell-vestiging bij Moerdijk — een milieuverpestende, planologische misgreep van de eerste orde — beter bereikbaar te maken. Op zijn zachtst uitgedrukt: kosten op het sterfhuis. Nu echter voor Arnhem de kans op milieuverbetering — in plaats van verdere aantasting — voor het grijpen ligt, wordt de overheid plotseling zuinig. Over het voortschrijdende milieubederf wordt — ook door de overheden — veel en zorgelijk gesproken, maar je gaat je toch wel afvragen of milieubesef bij overheden eigenlijk wel bestaat als zij zelfs in overduidelijke gevallen konsekwent de verkeerde beslissingen nemen. Want dat 2½ miljoen gulden een te hoge prijs zou zijn voor het beperken van het levensgevaarlijke autoverkeer door het scheppen van mogelijkheden voor vele goedwillende en verstandige mensen om op de fiets naar hun werk te gaan, kan niemand mij wijsmaken.

Ieder zinnig mens zou tegen deze onjuiste bezuiniging bij Provinciale Staten van Gelderland met klem moeten protesteren. Zouden 2½ miljoen brieven genoeg zijn? Laten we het proberen!

M. de Visser-Ameling - Slikkerveer

In verband met de vakanties verschijnt de eerstvolgende HUMANIST op 1 augustus a.s.

RECTIFICATIE

Kongresvoorstel no. 9 -afdeling Voorburg/Rijswijk- werd niet (zoals abusievelijk in „Humanist" van 1 juni vermeld) verworpen, maar door het Hoofdbestuur overgenomen.

Bij voorbaat dank!

Willen de leden zo vriendelijk zijn hun kontributie UITSLUITEND rechtstreeks aan het Centraal Bureau te voldoen, UITSLUITEND onder gebruikmaking van de toegezonden acceptgirokaart. (Betalingen op andere wijze, met name via de afdelingspenningmeester geven veel extra werk, zowel bij de afdeling als bij het Centraal Bureau, waarvoor geen mankracht aanwezig is.)

Degenen die per bank willen betalen verzoeken wij met nadruk óók in dat geval van de acceptkaart gebruik te willen maken. (Deze kaarten worden n.l. via de bankgirocentrale verwerkt en kunnen daarna door onze administratie zonder meer in de computer worden ingevoerd.)

Tenslotte herhalen wij nog eens ons verzoek zo mogelijk **niet** via automatische afschrijving, of eigen girokaart maar **uitsluitend** via de toegezonden accept-girokaart Uw contributie te betalen.

Bericht ons over andere zaken dan contributie-betaling s.v.p. per brief, dus **niet** via de accept-girokaart.

Heeft U Uw contributie reeds betaald?
Zo ja, dank U! Zo neen, doe het nu!

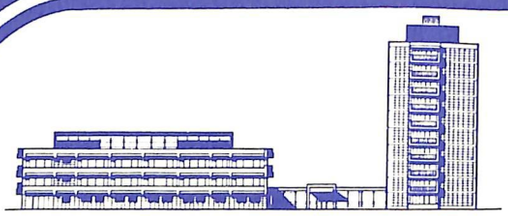

Ter uitbreiding en aanvulling van ons verpleegtehuis-team, belast met de zorg voor 100 somatisch zieken, zoeken wij voor **full-time dienstverband**

verpleegkundigen

en

ziekenverzorgenden

Voor een interne aantrekkelijke huisvesting kan worden gezorgd.

Gaarne verstrekken wij u nadere informaties.

Ookmeerweg 268, Amsterdam-Osdorp, telefoon (020) 19 53 33.

Prof. Mr. Dr. Leo Polak Stichting
aangesloten bij de Humanistische Stichting voor Huisvesting van Bejaarden

LEO POLAK HUIS AMSTERDAM